

לעילוי
נשמת

הר"ר
יוסף וולף ז"ל
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם
האשה
החשובה
רודפת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ד"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחטי יזר

גליון מס' 369

יומא י"א-י"ז

בס"ד, כ"ב סיון תשס"ו

השבוע בגליון

- מתי צריך לבדוק מזוזה?
- כל אחד יכול לבדוק לבד
- ברכה על החזרת המזוזה
- "בדוק מזוזות תדיר, יאריך ימים ויזכה לבנים"

- תאי הכלא בבית סוהר, חייבים במזוזה?
- בגטו קובנא, היתה חובת מזוזה בתקופת השואה?
- מהי מטרת בית הכלא?
- קביעת מזוזה בכל שנה מחדש, באחד מחדרי הבית

דבר העיון

ותחזינה

לומדי הדף היומי סיימו ברננה ובשמחה את לימוד מסכת שקלים מן התלמוד הירושלמי, והחלו ללמוד את מסכת יומא.

מדיניות המתקבלים מאת רכזי השטח של מאורות הדף היומי עולה, כי קיימת שמחה מיוחדת בקרב לומדי הדף היומי, על אשר זכו ללמוד מסכת מן התלמוד ירושלמי של חכמי ארץ ישראל, עד שבחלק מן הסיימים החליטו לערוך סעודת בשר משובחת, לרגל סיום מסכת מן התלמוד הירושלמי. רבים מן הלומדים לא הסתירו את חדותם על העולם החדש שנפרש לעיניהם, על סוגיות ועל דרכי לימוד שונות שנתודעו להם, וזאת בזכות לימוד הדף היומי.

ומכאן, לרגע קטן בחייו של גרפיקאי. **במחלקת** הגרפיקה של מאורות הדף היומי, שוררת שמחה רבה מהולה בעצב.

חודשים ארוכים עמלו צוות הגרפיקאים המוכשרים, בניצוחו של הרב שלמה קליין שליט"א, על תמונות בית המקדש ועל תמונות עבודת יום הכיפורים, כדי לסייע ללומדי הדף היומי בעת לימוד מסכת יומא.

קשה היתה המלאכה ומורכבת. במאורות הדף היומי, היו מודעים מלכתחילה לעול הקשה שנטלו על עצמם לטובת לומדי הדף היומי, ולשם כך הוקמו מלכתחילה שלשה צוותים נפרדים. צוות מומחים לבית המקדש, אשר ישבו חודשים ארוכים כדי ללבו, ככל הניתן, את הפרטים השונים הנוגעים לבית המקדש, כליו, מידותיו וצורתו. צוות מומחים להמחשה, כיצד להעביר את הנתונים מן הכח אל הפועל. צוות מומחים שישובו על המדוכה, כיצד ייראו הדברים

תאי הכלא בבית סוהר, חייבים במזוזה?

בעת האחרונה נפטר בארצות הברית הגאון רבי אפרים אשרי זצ"ל, מזקני הרבנים בארצות הברית, שעוד כיהן כרב בגיטו קובנא בתקופת מלחמת העולם השנייה. בגיטו קובנא כתב הרב אשרי זצ"ל תשובות על שאלות סבוכות שהועלו לפניו תוך כדי המלחמה, ולאחר המלחמה הוציאם בשו"ת "ממעמקים" שמו.

בגטו קובנא, היתה חובת מזוזה בתקופת השואה? אחת השאלות הנידונה בספר זה עסקה בהלכות מזוזה. יהודים רבים נדחסו על ידי הנאצים ימ"ש, לפרבר קובנאי, שהפך לגיטו מסוגר. עם הזמן נפסלו מזוזות, ובתוך ים היסורים והשכול, הצטערו היהודים הקדושים על כי אינם זוכים לקיים מצוות מזוזה. אחדים מהם פנו אל הגר"א אשרי זצ"ל, שיברר אם הבתים בהם הם מתגוררים חייבים במצוות מזוזה, והוא הפך בשאלה עד אשר מצא מקור לתשובה בסוגייתנו.

עוד בתקופות קדומות, דנו הפוסקים, אם בית סוהר חייב במזוזה. הנה, בגמרתנו מובאת מחלוקת רבי יהודה וחכמים, מדוע נקבעה מזוזה בלשכת פלהדרין, בה התגורר הכהן הגדול בשבעת הימים הסמוכים ליום הכיפורים, הן זו "דירה בעל כרחו", היינו: אין לו אפשרות לשהות במקום אחר. האם גם אופן דיור זה חייב במזוזה? רבי יהודה אומר, כי בכל זאת קבעו בה מזוזה, "שלא יאמרו, כהן גדול חבוש בבית האסורים". כלומר, בית הסוהר פטור ממזוזה, ולפיכך, גם לשכת הכהן הגדול פטורה, אך כדי שלא יאמרו שהכהן הגדול כלוא בבית האסורים, התקינו בה מזוזה. חכמים חולקים וסוברים, כי המזוזה שבלשכתו הותקנה מעיקר הדין, לפי ש"דירה בעל כרחו" חייבת במזוזה.

מאחר שהלכה כחכמים, לכאורה, קיימת הוכחה ברורה, כי בית סוהר חייב במזוזה, שהרי אמרו חכמים, כי לשכת הכהן הגדול, אשר הושוותה על ידי רבי יהודה לבית האסורים - חייבת במזוזה. ברם, יש אחרונים המפרשים, כי לא נחלקו חכמים על רבי יהודה, אלא ב"דירה בעל כרחו", אך גם חכמים מודים, כי בית סוהר פטור ממזוזה (עיי' "ברכי יוסף" רפ"ו סעיף ד' וברעק"א שם ס"ק א').

מהו אכן הטעם לחלק בין בית סוהר ל"דירה בעל כרחו"?

מהי מטרת בית הכלא? הגאון רבי יוסף שלוי אלישיב שליט"א מחלק ביניהם בסברא נפלאה. מטרת בית האסורים, אינה לשמש דיור לאסיר, אלא לכתרו ולמנוע ממנו לשוטט ברחובה של עיר. ברם, "דירה בעל כרחו", הרי היא ככל הדירות, אלא שמצווה הכהן הגדול לבלתי בחור לו מקום אחר למגורים. לפיכך, בית סוהר אינו מוגדר כ"בית דירה" ופטור הוא מן המזוזה, לא כן "דירה בעל כרחו", "בית דירה" היא וחיבת במזוזה (הערות למסכת יומא).

לעילוי נשמת

מורנו הגה"ח רבי שמואל אבי קובלסקי ז"ל

בן הר"ר בנימין ז"ל נלב"ע כ"ג סיון תשנ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

נר ה'
נשמת אדם

עילוי נשמת

הר"ר **חיים שלמה לשם** ז"ל
ב"ר מרדכי ז"ל נלב"ע כ"ד סיון תשנ"ז
הר"ר **מרדכי לשם** ז"ל
ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע א' תמוז תשי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י ידידינו הר"ר **מאיר לשם** ומשפ' שיחיו - ת"א

עילוי נשמת

מרת **אסתר איינהורן** ע"ה
ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ"ג סיון תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י בנה ידידינו
חיים נפתלי איינהורן ומשפ' שיחיו-פ"ת

עילוי נשמת

איש רב פעלים וישר דרך
הר"ר **אברהם ארונספלד** ז"ל
ב"ר דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תש"ס
הונצח ע"י חתנו ובתו ר' **יצחק ניימן** וזוגתו חנה שיחיו - רמת חן

נמצא, איפוא, כי קיימת מחלוקת הפוסקים, אם לדעת חכמים בית סוהר חייב במזוזה, וכך גם בתי הגיטו, שבית סוהר הם, נתונים במחלוקת זו. אולם, טען הגר"א אשרי זצ"ל, הן גם לדעת המחייבים קביעת מזוזה בבית סוהר, קיימת סברא לפיה, בתי מעצר הנועדים לאסירים המרצים עונשי מאסר קצרים, מכונים "דירת ארעיי" הפטורה ממצוות מזוזה (כפי שצייד ה"ברכי יוסף" הני"ל לדמותו לבתים שבספינה, שמבואר בסוגייתנו שפטורים, עיי"ש). מאחר שחיי הכלואים בגטו היו תלויים מנגד, איש לא ידע מתי הצוררים ימ"ש יטלו את נשמתו או יגלוהו למקום אחר, בוודאי שהדיור בגטו מוגדר כ"דירת ארעיי" הפטורה ממצוות מזוזה.

שאלתם של יהודים אומללים אלה, מעלה על נס, את גבורת נפשם ואת חוזק רוחם. גם בתוך השאלו והתופת, היתה התורה ומצוותיה נר לרגליהם. הי"ד.

דף יא ורבנן לטעמיהו דאמרי סוכה דירת עראי בעינן ולא מחייב במזוזה קביעת מזוזה בכל שנה מחדש, באחד מחדרי הבית

ברבות מן הדירות הממוקמות בקומה העליונה, קיים "חדר סוכה". תקרתו של חדר זה מקורה בגג משופע הניתן להסרה, ובתקרה פנימית קלה הניתנת גם היא להסרה, ובהתקרב חג הסוכות, מסירים בעלי הדירות את התקרות ומניחים סכך מעל החדר, והרי לנו סוכה כשרה למהדרין.

במאמר הבא נבדוק, האם על בעלי דירות אלו, לקיים בכל שנה מצוות קביעת מזוזה מחדש.

מדוע לא קובעים מזוזה בפתח הסוכה? בגמרתנו מבואר, כי לשיטת חכמים, סוכה פטורה ממצוות מזוזה, לפי שהיא "דירת ארעיי", ולא חייבה התורה לקבוע מזוזה בדירה שאינה קבועה, וכן נפסק להלכה ("שולחן ערוך" או"ח סי' רפ"ו סעיף י"א), ואכן, בפתחי הסוכות הארעיות, איננו קובעים מזוזה.

השאלה המתבקשת היא, אם פטור זה תקף גם לגבי סוכה העשויה בדירת קבע. כלומר, ברי כי חכמים התכוונו בדבריהם לסוכה הנעשית לשבעת ימים לצורך קיום מצוות סוכה. סוכה זו אינה נחשבת מבנה של קבע, ולפיכך פטורה היא ממצוות ברם, מה דינה של סוכה העשויה במבנה של קבע, הגם היא פטורה ממצוות?

בשאלה זו נחלקו הפוסקים.

אחרונים רבים סבורים, כי מאחר שבמשך ימות השנה סוכה זו משמשת כדירה קבועה, חייבת היא במצוזה גם במהלך ימי חג הסוכות, ולמרות שמוקמה בו סוכה, אין המקום מוגדר כ"דירת עראי" (קיצור שו"ע סי' קל"ד סי"ח, ומטה אפרים סי' תרכ"ה סכ"ז וערוך השולחן רפ"ו סכ"ז, מקדש מעט סי"ק ל"ז בשם דרך החיים, שו"ת "ארבעה טורי אבן" סי' י"ד, המובא בשערי תשובה סי' תרכ"ו ס"ק ג').

אולם, ה"פרי מגדים" (או"ח "משבצות זהב" סוף סי' תרמ"ג והביאו המ"ב סוף סעיף י' בסיומן תרכ"ו), ה"פרי חדש" (הובא ב"שערי תשובה" שם, משו"ת ארבעה טורי אבן) וה"ביכורי יעקב" חולקים וסוברים, כי בשבוע חג הסוכות פטורה סוכה זו ממצוזה, לפי שמהותה והגדרתה של הסוכה, היא "דירת עראי", ולפיכך, בשבוע זה מוגדר המבנה כ"דירת עראי" ופטור הוא מן המצוזה.

נידון זה הוליד בעקבותיו נידון נוסף. לפי הסוברים, כי בשבוע חג הסוכות פטורה הסוכה ממצוזה, האם בעלי הדירות שהסוכה ממוקמת בתוך ביתם, זקוקים להסיר את המצוזה לאחר חג הסוכות ולקבעה מחדש. שהנה, כלל ידוע בתורה קובע, "תעשה ולא מן העשוי". כלל זה מתייחס לכל המצוות שהתורה השתמשה בהן בלשון "עשיה", ביניהן מצוות מזוזה. וכגון, אדם שקבע מצוזה על לוח עץ, ולאחר מכן התקין את לוח העץ בפתח ביתו ועשה ממנו "צורת הפתח" לבית, אינו יוצא ידי חובת מצוות מזוזה, מפני שיש לעשות מצוזה בפתח הבית [עיי' ברש"י מנחות לג"א ד"ה "תלי דשא ברישא" שלומדים מצוות מזוזה ממצוות ציצית], ומצוזה זו בשעה שנקבעה על לוח עץ לא שימשה כמצוזה, ולאחר מכן, כאשר כבר שימשה כמצוזה היה זה שלא על ידי מעשה קביעת מצוזה, כי אם על ידי שגמר את עשיית פתח הבית.

מעתה, נמצא, כי החדר בו אנו דנים, היה פטור מן המצוזה בשבעת ימי חג הסוכות, ובתום החג, עת השיבוהו להגדרת "דירת קבע", המקום שב ומתחייב במצוזה, אך איש לא עשה מצוזה לחדר זה, שהרי קבועה היא ועומדת משכבר הימים! האין זה "תעשה ולא מן העשוי"?

אכן, לדעת ה"פרי חדש", לאחר הסוכות צריך לחזור ולקבוע את המצוזה מחדש. אולם, רבים מן האחרונים דוחים את דבריו, שכן, מאחר שהמצוזה נקבעה בעת שהמקום היה חייב במצוזה, הרי שהיא נעשתה ונקבעה כהוגן. העובדה כי כחלוף זמן היו ימים אחדים בהם המקום היה פטור ממצוזה ואחר כך שב והתחייב, אין בה כדי לבטל את המציאות הפשוטה, כי המצוזה נקבעה בחדר זה כדת וכדין, ולעולם כשרה וראויה היא למצוזה.

ראייה מעניינת הביאו אחרונים אלה לשיטתם, שהנה, בחג הסוכות, עת יורדים גשמים, מותר לסגור את הגג על הסכך (רמ"א או"ח סי' תרכ"ו סעי' ג'). היתר זה מקובל גם על השיטות הסוברות, כי המניח את הסכך על סוכתו בעודה מקורה בגג זה, אינו מקים סוכה כהלכתה, מפני שעתה חוצץ הגג בין הסכך לבין השמים, וכאשר יוסר הגג, יהא זה "תעשה ולא מן העשוי" (עיי' "משנה ברורה" שם ס"ק י"ט). כיצד, איפוא, הותר בחג הסוכות לכסות את הסכך מפני הגשמים? מדוע לאחר מכן, עם הסרת הגג, אין

בעיניו של לומד דף יומי המביט בתמונות לראשונה, שהרי המומחים ויתר העוסקים במלאכה, יודעים וחשים כל פרט בתמונה, וכה ברורים להם הדברים, עד שעלולים הם לחוש כי גם לאחרים ברורים הם...

במשך חדשים ארוכים, בימים ובלילות, נעשתה מלאכה כבירה זו. ערב אחד, ("ערב" של מאורות הדף היומי מסתיים בשעות הקטנות של הלילה, בתקופה שלפני הוצאת מסכתות לדפוס), נדמנתי ל"חדר האדום", בו ישבו דרוכים ראשי הצוותות לקראת עריכה סופית של מהדורת "המאור המבואר" למסכת יומא, והשתוממתי למראה הגרפיקאי המעיר הערה הלכתית, מן הידע הרב שנצבר באמתחתו, ומראש צוות המומחים לבית המקדש המעיר על צבעה של אחת התמונות. כולם הפכו למקשה אחת, לדבוקת קודש, כדי להפיק את המיטב שבמיטב.

הקשיים הטכניים בלבד, רבים ועצומים. **שמעתם** פעם על "רינדור"? כל באי "מאורות הדף היומי" כבר יודעים על כך חודשים ארוכים. לילה שלם עובד מחשב על, כדי להפיק את התמונה הטובה ביותר. מדובר על תמונה עם השתקפות. כלי זהב הממוקם על רצפת זהב. המחשב מחשב תשע פעמים את השתקפות הרצפה בכלי ואת השתקפות הכלי ברצפה וחוזר חלילה.

לילה שלם ו**בבוקר** מגלים, כי צריך לשנות פרט מה, קטן, אך מהותי...

חישבו על מאה וחמישים תמונות, שסוננו ונבחרו מתוך מאות תמונות.

בעיצומה של העבודה, לא היה לצוות המסור זמן לחשוב. עובדים. מאורות הדף היומי.

לאחר זאת הגמרא המפוארת לאור, פגשתי באחד מהם יושב על כסאו, ידיו שלובות על חזהו ועיניו שמוטות. מה לך ידדי, שאלתי. והוא השיב: ראה. חודשים של עבודה על בית המקדש, ורק לצייר אותו ולאיייר אותו? נראה לך שמח? "כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבא". אני שמח מאד עבור לומדי הדף היומי, שיוכו להבין את הסוגיות באמצעות התמונות, אך נגד עיני מרחפות התמונות של בית מקדשנו, מול המציאות הקודרת, בה בית המקדש חרב ואיננו, הר הבית בידי זרים ועם ישראל בגלות.

לתפילת מנחה באותו יום, ניגש איש זה לפני העמוד, ואת בקשת "ותחזינה עינינו בשו"ב לציון ברחמים", שנשא ברטט ובהתרגשות בקול רועד, אפילו הוא אינו מסוגל לאייר.

★ ★ ★

מזה אלפי שנים צועד עם ישראל, כשבצדו האחד של הלב, קינה, נהי, צער ואבל על אבדן בית מקדשנו, ובחלקו השני של הלב, שמחה שאין לה גבולות, על תורה קדושה שניתנה לישראל על ידי הקדוש ברוך הוא, ובאמצעותה זוכה כל יהודי להתעלות ולהתקדש, תוך ידיעה, כי כל שיעור תורה וכל דקה של לימוד תורה, מקרבים את הגאולה. עוד דף גמרא, עוד לבנה בבניין בית המקדש. עוד דף גמרא, עוד לבנה בבניין בית המקדש. עוד דף ועוד דף, עוד לבנה ועוד לבנה. שיבנה בית המקדש במהרה בימינו.

.....
המעוניין לזכות את הדיקים בסופר מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....
בברכת התורה העורף

מענה לשון

דף טז/א "החיל עשר אמות" **חיל**

בכל שבוע אנו מזכירים פעמים אחדות בתפילה את השם "חיל". לא נעסוק ב"חיל פרעה" משירת הים, אלא ב"חיל" הקשור לחומות העיר, כגון, בשיר המעלות השלשי (תהלים קכבז): "יהי שלום פְּחִילָךְ שלוה בארמנותיך",

וכגון בשיר של יום שני (תהלים מח/ד): "שיתרו לבכם לחילה פסגו ארמנותיה". הפירוש המדויק של מילה זו שנוי במחלוקת, הן בעברית של המקרא, והן בלשון חכמים.

ככל הנראה, שורשו של שם זה הוא חו"ל, שמשמעו סבב, הקיף, ובפסוקים הנ"ל מקבילים הארמונות שבתוככי העיר, ל"חילי" שסובב ומקיף את העיר. בפסחים (פ/א) מפורש הכתוב באיכה ב/ח "חל וחומה" על ידי רבי אחא ואיתימא רבי חנינא: "שורא, ובר שורא". כלומר, החיל הוא חומה נמוכה (=בן חומה) הסמוכה לחומה הגדולה. הרד"ק (תהלים מח/ד) מפרש, שהחומה הנמוכה (=חל) היא החיצונית.

בנוסף לפירוש זה, מבארים מפרשי המקרא, שמדובר בשטח שסביב החומה (אבן עזרא איכה ב/ח), או בתעלה החפורה סביב החומה (רד"ק ישעיהו כ/א), שלפעמים ממלאים בה מים, כחלק ממערכת ההגנה והביצורים על העיר.

בלשון חכמים מוזכר "חילי" כהיקף לעורות שבבית המקדש, שמתנו ולפנים קדושתו למעלה מקדושת שאר הר הבית. מידתו של החיל היא "עשר אמות", כפי שמציינת המשנה (מדות פ"ב מ"ג) המצוטטת בדף ט/א. אלא, שגם בבניאר מהותו של "חילי" שבמקדש שמוזכר בלשון המשנה, נחלקו הראשונים. רש"י (ד"ה "לפנים") מפרש, שהוא מקום פנוי, ו"עשר אמות" מתייחס לרחב החיל. ואילו לדעת הרמב"ם, החיל הוא חומה קטנה מחוץ לחומת העזרה, ו"עשר אמות" מתייחס לגובהו של חיל (הלכות בית הבחירה פ"ה ה"ג, ועיי"ש בספר המפתח ובשינוי גרסאות, שכנראה בלשון הרמב"ם משמש "חילי" גם כחומה וגם כשטח).

בשונה מן המקרא, בו יש בידו מסורת ניקוד ברורה, ובכל מקום מנוקד "חל" (חי צריחה), במשנה יש מסורת קריאה שונות למילה זו: יש קוראים "חל" כמו במקרא, ויש קוראים "חילי" (חי פתוחה, או קמוצה: "חילי").

להרחבה ראה: אנציקלופדיה תלמודית ערך חיל, עמ' א-ד.

להערות ותוספות לפינה הלשונית: frank@geronimedia.net

לשוב ולנענע את הסכך, כדי שלא יהא "תעשה ולא מן העשוי"? אין זאת, אלא שמאחר שבתחילתו הונח הסכך כדת וכדין, הרי הוא כשר למצוותו, אף על פי שלמשך זמן מה לא היה ראוי מפני הגג שנסגר עליו (שו"ת "ארבעה טורי אבן" וכ"כ הבכורי יעקב בתו"ה לסי' תרכ"ה ועיי"ש ראייתו מה' ציצית ומשי"כ על דברי השע"ת הנ"ל, ועיי"ש שסיים, ש"הרוצה לחשוש לדעת הפר"ח... יחזור ויקבענה בלא ברכה).

דף יא/א מזוזות יחיד נבדקת פעמים בשבוע מתי צריך לבדוק מזוזה?

גמרתנו היא המקום היחיד בש"ס, בו הובאה ההלכה שיש צורך לבדוק את המזוזות שנקבעו בפתחי הבתים ובשערי העיר, שמא נפסלו עם השנים. הגמרא קובעת, וכך נפסק להלכה ("שולחן ערוך" יו"ד סי' רצ"א סעיף א'), שמזוזה של אדם פרטי, יש צורך לבדוק פעמיים בשבע שנים, ומזוזות רבים, יש צורך לבדוק פעמיים ביובל שנים. כמוכן, כי אם נרטבה המזוזה במים, או שאירע דבר מה דומה המהווה עילה לחשש כי נפסלה המזוזה - חובה לבדקה מיד, ואילו גמרתנו עוסקת בכל המזוזות (הגר"ח קנייבסקי שליט"א, "מזוזות ביתך" רצ"א שער הציון ס"ק ט').

השאלה הראשונה שיש לברר היא, מתי בתוך שבע השנים צריך לבדוק את המזוזה פעמיים. אם יבדוק אדם את מזוזתו שנה אחר שנה, די בכך לשבע השנים הבאות? או שמא כוונת הגמרא לבדיקה כל שלש וחצי שנים. ובכן, במסכת מזוזה (פ"ב ה"ל ט"ו) נאמר מפורשות, כי זמן הבדיקה של מזוזת רבים הוא פעם בעשרים וחמש שנים, ומכאן נלמד, כי זמן בדיקת מזוזת יחיד הוא כל שלש וחצי שנים ("פרשה סדורה" על מסכת מזוזה ס"ק ע', ובספר "שכל טוב" עמ' שמ"א).

כל אחד יכול לבדוק לבד: הפוסקים מציינים ("פתחי תשובה" שם, ס"ק ג'), כי בדיקה זו אינה צריכה להעשות על ידי מגיה מומחה, שהרי בעת רכישת המזוזה כבר נעשה הדבר, אלא יש לפתוח את המזוזה ולבדוק שלא נטשטשו אוניותיה, נמחקו או נרקבו.

ברכה על החזרת המזוזה: כידוע, בעת שאדם זוכה לקיים מצוות מזוזה ולקבוע מזוזה בביתו, הרי הוא מברך על המצווה. מה דינו של המוציא את מזוזתו כדי לבדקה, האם בשעה שמחזירה, צריך לברך שוב?

ה"ערוך השולחן" (יו"ד סי' רפ"ט סעי' ד') פוסק, כי אם מחזירה באותו יום ולא הסיח דעתו ממנה, אינו חוזר ומברך. כלומר, רק אם היה הפסק והסחת הדעת מן המצווה, יש לחזור ולברך עליה, אך אם לא היה הפסק גדול והסחת הדעת, אין צורך לחזור ולברך. הא למה הדבר דומה, לאדם שפשט את טליתו לזמן קצר, מתוך כוונה לשוב ולהתעטף בה, שאינו צריך לחזור ולברך עליה.

הנה כי כן, דימינו את הסרת המזוזה לזמן קצר, לאדם שהסיר לרגעים את טליתו. ברם, מדוע לא נשווה את הסרת המזוזה לאדם הנאלץ להסיר את תפיליו לפני כניסתו לבית הכסא, שעליו לברך בעת שיוצא ולובשם שנית. הן לובש התפילין מתחייב בברכה, מפני שחלף עליו זמן בו אסור היה לו ללבוש את התפילין, ועתה, עם התחדשות המצווה, עליו לברך. מעתה, גם המסיר את המזוזה מפני שעברו שלש וחצי שנים ויש לבדקה, חייב לעשות כן, שהרי מצווה הוא להסירה. הלמאי לא יברך לאחר שמשיבה במקומה?

הגר"ח קנייבסקי שליט"א ("פרשה סדורה" עמ"ס מזוזה אות ע') מסביר, כי בין שני המקרים אין כל מכנה משותף. השווה בבית הכסא, אינו ראוי להנחת תפילין! אך האם בית שמזוזותיו טעונות בדיקה, אינו ראוי למזוזה? הס מלהזכיר. הבית לעולם ראוי וצריך למזוזה, אך בעל הבית נצטווה על ידי חכמים לבדוק אם לא נפסלו מזוזותיו. אין בכך כדי לגרום ל"הפסק" המחייב ברכה [ועיי"ש שתמה ע"ד האחרונים שדנו לחייב בברכה מטעם זה].

מנהג חסידים ואנשי מעשה: לסיום נציין, כי מנהג חסידים ואנשי מעשה לבדוק המזוזות מידי שנה בחודש אלול ("מטה אפרים" או"ח סי' תקפ"א), ובספר "ישועת מלכו" כתב בשם ספר זכירה: "בודק מזוזות תדיר, ומשגיה שיהיו כשרים, יאריך ימים וינצל משדים ומרוחות, ויזכה לבנים כשרים".

דף יב/ב מלמד שטעונים גניזה

דינו של ארון הקודש הזמני שהוקם לאחר הפרעות

בשאלה מעניינת התחבטו עשרות פוסקים, בפולין, הונגריה, גליציה וגרמניה, החל מתקופתו של הטי"ז, לפני כשלוש מאות שנים, ועד לתקופתנו.

ארון הקודש שהתקצר, ואחר שהרקיב: בכל בית כנסת מצוי ארון קודש, בדרך כלל עשוי הוא מעץ. לא פעם אירע, שארון הקודש כבר לא היה ראוי לתפקידו. בהונגריה למשל, הרקיב הארון, ולאחר שתוקן בידי הנגר התברר, כי גובהו התקצר ואין אפשרות להכניס לתוכו את ספרי התורה (עיי' שו"ת "מחנה חיים" ח"א סי' א'). בברלין שבגרמניה, ארון הקודש כבר היה צר מהכיל את כל ספרי התורה (עיי' שו"ת "מלמד להועיל" ח"א סי' י"ח). הטי"ז (או"ח סי' קנ"ד ס"ק ז') מספר כדאבון לב, כי בתי כנסיות רבים נחרבו, נהרסו ונותצו בידי פורעים, וכאשר החלו הקהילות להשתקם, הקימו ארון קודש קטן זמני, "עד כי ירחיב ה' גבול ישראל כראוי", ולאחר שזכו להקים ארון קודש גדול ומפואר, התעוררה השאלה, כיצד יש לנהוג בארון הקודש, כמו גם ביתר

מנינים

דף יד/א טהור שנפלה עליו הזאה טומאת שתי הזאות, למה

הנטמא במת, עליו להזות על עצמו פעמיים, ביום השלישי וביום השביעי לטהרתו. והטעם, כותב הרמב"ן, מפני שצדיקים אינם מטמאים. שמא המת בו נטמא צדיק היה, וממילא לא נטמא, ודוקא הזאה הראשונה טמאתו, כאמור כאן שטהור נטמא מהזאות אלו. לפיכך חוזרים ומזים עליו בשביעי.

אולם קשה, הלא יתכן שאותו מת רשע היה ונטהר מטומאתו בהזאה הראשונה וחזר ונטמא בקבלו את הזאה השנייה!...

רבי יואל מזלכווא, בעל "פלפולא חריפתא", מצא עצה לדבר: ילך לו האיש בין הזאה הראשונה לשנייה אל קברו של מי שאליו נטמא בראשונה, ויחזור ויטמא לו. עתה ממה נפשך: אם רשע הוא ונטמא, נטהר בהזאה הראשונה, חזר ונטמא עתה, והרי הוא חוזר ונטהר בהזאה השנייה; אם צדיק הוא - לא נטמא כלל מקבר זה, לא אז ולא עתה, אלא שנטמא בהזאה הראשונה ונטהר בהזאה שנייה...

דף יח/א ומעבירים לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהא מכיר ורגיל בעבודה.

הכנה לשפלות הרוח בעבודת היום

רמז רמזו לו: כשם שאלה אינם חשובים כשלעצמם ואין מעלתם אלא מכוחם של ישראל שהוצרכו להם והקדישום, אף אתה אל תגיש דעתך...

כך היה "מכיר ורגיל בעבודה"; כך יעשה את עבודת יום הכיפורים מתוך שפלות הרוח וענוה... ("ישמח ישראל").

ארונות הקודש הנזכרים, שכבר אינם משמשים בתפקידם. גבאי בתי הכנסיות הללו, חפצו להשתמש בארונות הקודש לשעבר כארונות ספרים. ברם, כידוע, חפץ ששימש לקדושה, אין משתמשים בו לדבר שקדושתו בדרגה פחותה יותר - "אין מורידים מקדושה חמורה לקדושה קלה" (מגילה כה"ב), וכמובן, שקדושת ספר תורה, עולה על קדושת ספרי קודש.

אולם, רבי דוד הלוי סגל, בעל הט"ז (או"ח סי' קנ"ד ס"ק ז'), מחדש חידוש גדול, כי יתכן לומר, שאיסור זה תקף רק בעוד החפץ עדיין ראוי לשימוש בקדושה החמורה. ברם, אם כבר אינו ראוי לשמש לה, ודאי מותר להשתמש בו לקדושה קלה מאשר לגנוז. מעתה, ראוי לייעד את ארונות הקודש הישנים, לספרי קודש, ולא לפרקם ולגנוזם. חידושו זה נידון רבות בפוסקים, העוסקים בו לגבי מקרים שונים. ראשון העוסקים בעניין היה בעל "בכור שור", אשר הכביר בהשגות על חידוש גדול זה, ובעקבות ערעוריו הרבים כתב ה"משנה ברורה", כי אינו מצטט כלל את דברי הט"ז (ישער הציון" שם אות כ"ו).

אחת מתמיהותיו של ה"בכור שור" היא מסוגייתנו. **שימוש בבגדי הכהן הגדול:** אמרה תורה, על בגדי הכהן הגדול שלבש ביום הכיפורים, "והניחם שם" (ויקרא ט"זכ"ג). נחלקו תנאים, אם יש לגנוזם כליל, או שמא רק כהן גדול אינו שב להשתמש בהם ביום הכיפורים, אך כהן הדיוט רשאי להשתמש בהם. הלכה כדעת רבי הטוען, כי ודאי לא התירה התורה לכהן הדיוט להשתמש בהם: וכי "בגדים שנשתמשה בהן קדושה חמורה, תשמש בהן קדושה קלה?". הרי לנו, כי גם בחפץ שכבר אינו ראוי לשימוש בדרגת הקדושה החמורה, אסור להשתמש לקדושה קלה. זאת ועוד, במסכת מנחות (לכ"א) מבואר, כי "ספר תורה שבלה ותפילין שבלו, אין עושין מהם מזוזה, לפי שאין מורידים מקדושה חמורה לקדושה קלה".

אולם, אחרונים רבים הורו, כדעת הט"ז הלכה למעשה ("חוות יאיר", "מקור חיים" סי' קנ"ד ס"ק ז'; "מגן גיבורים" שם ס"ק א'; "האור החיים" בספרו "ראשון לציון" מגילה כ"ב; מהר"י אסאד שו"ת סוס"י ל'; רבי חיים סופר, שו"ת "מחנה חיים" ח"א סי' א'; המהרש"ם מברעזאן שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' נ"ז, וע"ע ח"א סי' י"א אות י"ב; רבי דוד גרינולד, שו"ת "קרן לדוד" סי' ט', ועוד - ראה פסקי תשובות ח"יב סי' קנד הערה 152).

ומה בדבר התמיהות הגדולות והמכריעות שעל שיטה זו? פוסקים רבים מאלה הנזכרים כאן, ועוד אחרים, כיוונו כולם לתירוץ אחד. כל המובאות מהן הקשו על חידושו של הט"ז, עוסקות בקדושה עצמה ולא בתשמיש קדושה. בעל ה"קרן לדוד" (או"ח סי' ט) מבאר, כי אכן, הן חפצים שקדושתם נובעת מכך ששימשו עבור דבר קדוש, והן חפצים הקדושים בעצמם - אסור להוריד לדרגת קדושה קלה. ברם, יש להבחין, כי בעוד שהלכה זו ב"תשמישי קדושה", היא מדרבנן, הרי שבחפצים הקדושים בעצמם, הלכה זו היא דין תורה. מעתה, בחפצים שקדושתם עצמית, לעולם אין להשתמש בהם לשימוש קל יותר, והיא מה. אולם, בתשמישי קדושה שחכמים אסרו להורידם לקדושה קלה, הרי הם תקנו כן כדי שלא יבואו לידי גנאי, וממילא, כאשר אינם ראויים כבר לתפקידם הקודם, פחות גנאי הוא להם לשמש לקדושה קלה מאשר להגנוז.

דף יז/א עפר אני בחיי קל חומר במיתתי
יסודו מזהב וסופו לעפר
 בקוצק, ראה חסיד זקן את אחד מפרחי החסידים, ממרר בבכי באמרו: "אדם יסודו מעפר וסופו לעפר". רצה הזקן לרמוז לו כי לא על כליון הגוף יש להצטער עם המוות אלא על הפסד עשיית תורה מצוות. פנה אליו ואמר לו:
 - **תינח** אם היה יסודו מזהב וסופו לעפר, יפה לבכות על כך; אולם כיוון שיסודו מעפר וסופו לעפר ובתווך קצת 'משקה', מה מקום יש כאן לבכיה? ...

עילוי נשמת
 מרת **רבקה הירש** ע"ה
 ב"ר מנחם אריה ז"ל
 נלב"ע כ"ד סיון תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה.
 הונצחה ע"י ידידו בני המשפחה שיחיו

עילוי נשמת
 מרת **חיה רבקה** ע"ה
 ב"ר הלל ז"ל
 נלב"ע כ"ב סיון תש"ס
ת.נ.צ.ב.ה.
 הונצחה ע"י בעלה הר"ר חיים מרדכי יהודה גאטליב שיבלחטי"א ובני המשפחה שיחיו טורונטו-מונטריאל-אוסטרליה

לעילוי נשמת
 הר"ר **יעקב יהושע העשל הוברלנד** ז"ל
 ב"ר אליהו חיים ז"ל נלב"ע כ"ח סיון
ת.נ.צ.ב.ה.
 הונצח ע"י המשפחה שיחיו

הודעה חשובה

בעקבות הביקוש הרב הודפסה מהדורה מיוחדת של

"המאור המבואר"

על מסכת יומא - בנפרד מהגמרא תמונות צבעוניות בתלת מימד להמחשת הסוגיה

לפרטים והזמנות: 1700-500-151